

Сучасні заклади вищої освіти, призначення яких не обмежується формуванням виключно фахових компетентностей, а полягає в розвитку всебічної гармонійної особистості, завдяки можливостям вибору дисциплін, забезпечують також Soft Skills, розвиток комунікативних компетентностей та емоційного інтелекту. Це – як напряду, так і опосередковано – призводить у підсумку до досягнення означеної мети – розбудови толерантного демократичного суспільства в сучасній Україні.

1. Stratégie du Conseil de l'Europe pour l'égalité entre les femmes et les hommes 2018-2023 / пер. укр. мовою за сприяння проєкту «Свобода медіа в Україні» в межах програми «Партнерство заради належного врядування». *Рада Європи*. С. 59.

2. United Nations. Resolution adopted by the General Assembly on 6 July 2017. Work of the Statistical Commission pertaining to the 2030 Agenda for Sustainable Development.

3. Halapsis A. V. The Measure of All Gods: Religious Paradigms of the Antiquity as Anthropological Invariants. *Anthropological measurements of philosophical research*. 2018. Vol. 14. P. 158–171. Doi: 10.15802/ampr.v0i14.150756.

4. Христофоров Ю. Толерантність у правовому житті сучасної України. *Юридична газета: Всеукраїнське професійне юридичне видання*. 12 лютого 2013. № 07 (349). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/actual/tolerantnist-u-pravovomu-zhitti-suchasnoyi-ukrayini-oppinions/tolerantnist-u-suspilstvi-e-oznakoyu-yogo-zrilosti-ta-zaporukoyu-rozvitku.html>.

Царьова Ірина Валеріївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства
та іноземних мов Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна)

ЕКСПЛАНАТОРНІСТЬ ВИНИКНЕННЯ ЄВРОЛІНГВІСТИКИ

Поєднання в сучасному мовознавстві двох методологічних тенденцій – антропоцентризму й дискурсоцентризму – зумовлює пріоритетне дослідження діяльності людини в усіх виявах. З одного боку, домінування антропозорієнтованих методологічних підходів зумовлено наслідуванням традицій В. фон Гумбольдта [2], Е. Бенвеніста [1], Б. Серебренникова [8] та передбачає те, що «людина стає точкою відліку під час аналізу, мовною особистістю, втіленням головної ланки, яка має різноманітні характеристики, що дозволяють виявити особливості її функціонування як самодостатнього об'єкта наукового пізнання» [3, с. 202].

В аспекті нової легіслативної культури з'являються перші студії в Західній Європі наприкінці 90-х рр. (В. Вайсфлог, С. Шарчевич, Р. Гофен, П. Сандріні, Ж. Р. Де Гроот, Р. Арнтц). В Україні євролект є міжнаціональною сутністю мови [10]; стає об'єктом і предметом сучасних лінгвістичних

досліджень [12]. Фахівці акцентують увагу на фразеології правничого євролекту (Д. Касяненко), перекладі євролекту (Т. Качка, Т. Коробейнікова), рисах правового євролекту як фахової мови (А. Гідюра-Шишковська).

З. Сабітова зазначає, що «лінгвістика кінця XX – початку XXI ст. упевнено прямує шляхом від “чистої”, “іманентної” лінгвістики до відкритої для зовнішнього впливу лінгвістики, що вільно інтегрує з іншими науками, до лінгвістики антропологічної» [5, с. 347]. Цю рису відзначають більшість сучасних теоретиків (О. Кубрякова [4], О. Селіванова [6; 7] та ін.). О. Кубрякова визначила з огляду на це основні тенденції сучасного мовознавства – експланаторність, антропоцентризм, функціоналізм, експансіонізм [4].

Експланаторність передбачає надання пріоритету пояснювальній стратегії лінгвістичного пізнання – це прагнення дослідників пояснити складну організацію мовної системи й мовлення; антропоцентризм актуалізує роль людини як носія мови й нового предмета дослідження в мовознавстві; функціоналізм фактично реалізує принцип дискурсоцентризму на противагу антропоцентризму, оскільки передбачає вивчення мовленнєвої діяльності й дискурсу; експансіонізм пов'язаний з інтеграцією лінгвістики в коло суміжних наук.

О. Кубрякова вбачає реалізацію принципу експансіонізму у виникненні нових «здвоєних» наук (наприклад, психолінгвістика й соціолінгвістика, соціо- і психосемантика та ін.) та взаємозалежності лінгвістики з філософією та логікою на ґрунті появи нових дисциплін (інженерна і комп'ютерна лінгвістика), у формуванні нових галузей знання всередині самої лінгвістики [Там само]. Зважаючи на це, поява нових напрямів лінгвістичного пізнання, що мають міждисциплінарний характер, повною мірою відповідає принципу експланаторності [6; 7].

Серед нових міждисциплінарних мовознавчих напрямів особливе місце належить європейській лінгвістиці, зосередженій на вивченні «мови євролексем». При цьому експланаторність виявляється на рівні домінування лінгвістичної методології та основних принципів і прийомів дослідження, тоді як європеїзація слугує лише джерелом фактичного матеріалу для аналізу, оскільки об'єктом уваги є мова євролексем. На нашу думку, зближення лінгвістики не обмежується подібністю термінології, а має деталізований виклад інформації. Потреба в теоретичній і практичній взаємодії різних галузей знань є очевидною і вбачається основою для виокремлення та подальшого розвитку такої проміжної дисципліни, як європейська лінгвістика. Виникнення європейської лінгвістики як нової галузі міждисциплінарних і прикладних досліджень є значним етапом розвитку лінгвістики й суспільства загалом, що впливає з логіки їх еволюції.

Виокремлення європейської лінгвістики як нової галузі знань у слов'янському мовознавстві допомагає визначити сфери її використання: усне мовлення (вивчення фонетичних, морфосинтаксичних, лексичних, стилістичних і прагматичних характеристик мовлення суб'єктів комунікації; пра-

вила промови, риторика та аргументація) [12]; законодавча техніка й лінгвістичні правила створення документа; письмовий та усний переклад, методи навчання перекладу; історія розвитку європеїзації мови, лінгвістичні особливості поширення *євроконцептів*, розвиток і типологія дискурсу, структура й функціонування європейської комунікації. На нашу думку, окремі питання з цього переліку не належать виключно до прерогативи європейської лінгвістики, а мають міждисциплінарний характер.

Сучасна мова демонструє нову епоху існування *євролексем*, адже виявляється розширений словотвірний потенціал основи-вершини *євро-*, що сформувала колосальну групу похідних [10].

Мова сучасної європейської лінгвістики відтворює аббревіатури з компонентом *євро-* для вказівки на поняття чи явище духовного, економічного, культурно-масового, суспільно-політичного життя. Насамперед вагому частину суспільно-політичних складних «єврослів» характеризує книжний характер, хоч поміж цієї групи лексики є й емоційно-оцінні деривати (*євроентузіаста, єврошпарина, євромрії, євроскептики, єврогвалт*). Зокрема, прикметник *European* є першим компонентом термінологічних словосполучень, які означають правові, політико-правові органи: англ. *European Parliament*, укр. *Європейський парламент*, фр. *Parlement Europeen*, нім. *Europaisches Parlament*; англ. *The European Council*, укр. *Рада Євросоюзу*, фр. *Conseil Europeen*, нім. *Europaischer Rat*.

Зазначимо й помітне зростання експресивно маркованих лексем, що спричинено соціальною переоцінкою та позбавленням високого звучання основи *євро-* й відповідно – виникненням переносного значення «вища якість, краща якість» (*єврооселя, євросадиба, євроремонт, єврокамера, євроізолятор, єврованна*). Такі складні іменники укорінюватимуться завдяки майстрам пера зі стилістичною метою, для досягнення виражально-зображального ефекту. Усе це підпорядковано прагматичним засадам: вплинути, заінтригувати, зосередити увагу.

Перспективами дослідження вбачаємо встановлення діахронної динаміки структурно-семантичних та соціопрагматичних властивостей.

1. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Москва: Прогресс, 1974. 446 с.
2. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию. Москва : Прогресс, 1984. 397 с.
3. Кочан І. Слова з компонентом теле в сучасній українській мові. *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика*. 2003. Вип. 23.
4. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века. *Язык и наука в конце XX века*. Москва: Ин-т языкознания РАН, 1995. С. 144–238.
5. Сабитова З. К. Новые лингвистические направления XX–XXI вв. С. 347–360.
6. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Черкаси : Ю. Чебаненко, 2012. 488 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
8. Серебренников Б. А. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. Москва: Наука, 1991. 240 с.
9. Царьова І. В. Лінгвопрагматичний аспект юридичного дискурсу. *Науковий ча-*

сопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Київ, 2017. Вип. 9. С. 126–132.

10. Царьова І. В. Проблема виділення основи одиниць юридичної лексики. *Colloquium-journal*. Warszawa, Polska, 2020. № 24 (76), Część 2. P. 42–44.

11. Makushev P. V., Minchenko O. V., Tsareva I. V. Legal linguistics as a promising field of knowledge. *Cuestiones Políticas*. 2021. T. 39. P. 571–580.

12. Tsareva I. V. Linguistic transformations in the legal text. *Humanities and Social Sciences in Europe: Achievements and Perspectives. Proceedings of the 5th International symposium (Austria, Vienna, January 25, 2020)*. Premier Publishing s.r.o., Accent Graphics Communications LLC. Austria, Vienna. 2020. P. 57–62.

Пальчинська Мар'яна Вікторівна
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії,
психології та педагогіки
Державного університету
інтелектуальних технологій і зв'язку
(м. Одеса, Україна)

СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТІВ, СПРЯМОВАНИХ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ)

Проблема дитячої безпритульності досить актуальна для сучасного українського суспільства. Зазвичай під поняттям «діти вулиці», або «безпритульні діти», розуміються неповнолітні особи, «які не спілкуються із власними сім'ями та живуть в тимчасових притулках (покинутих спорудах, підвалах та ін.), або не мають постійного притулку та кожен день ночують де-небудь» [3, с. 11]. Від інших груп дітей та підлітків їх відрізняє «необхідність самостійно знаходити засоби до існування. Вони фактично позбавлені статусу дитини, відповідно до якого дорослі повинні піклуватися про них. Вони стають рівноправними членами неформальних вуличних спільнот, нарівні із іншими маргіналами» [4, с. 88].

До цієї групи також належать діти, які виховуються в інтернатах або інших державних установах, які з різних обставин втекли з них та знаходяться на вулиці. У більшості випадків такий спосіб життя є вимушеним, тобто обирається під впливом зовнішніх факторів, які пов'язані з різними соціально-економічними та соціокультурними трансформаціями суспільства. Це призводить до істотної зміни або втрати соціального статусу, системи ціннісних орієнтацій дітей вулиці та практично унеможливорює їх повернення до повноцінної соціальної життєдіяльності.

Різні державні установи, що займаються проблемами дитячої безприту-